

Юрчишин Г.

заслужений архітектор України,
канд. архітектури, доцент,
професор кафедри дизайну, КІПДМ ЛНАМ

ОСОБИСТІТЬ МИТЦЯ–ПЕДАГОГА ЯК ТВОРЦЯ ТА НОСІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Анотація. Косівська мистецька школа, розпочинаючись як реміснична з підготовки ткачів, за свою історію перетворилася в культурно-освітній мистецький центр з власною філософсько-світоглядною парадигмою, яку формували визначні особистості: народні майстри, професійні художники і педагоги. Простежено роль митця – педагога у становленні відділу кераміки.

Розглянуто завдання мистецької освіти, яка визначає стратегію розвитку регіонального мистецтва, основні принципи, методи і засоби регулювання культурних процесів у сучасному суспільстві.

Ключові слова: мистецька школа, особистість, українська культура, традиція, Косівська кераміка.

Annotation. Yurchishin G. Artist and teacher as a creative personality and bearer of the regional art of Ukraine. Kosiv Art School opened as the School of handicrafts to train weavers. During the history of its development it has changed into an art centre with its own philosophic paradigm, which was formed by the outstanding personalities: folk masters, professional painters and teachers. The author has traced the role of an artist and teacher in the formation of the department of ceramics.

The author considers the task of art education, which determines the strategy of the development of the regional art, the basic principles, methods and means to regulate cultural processes in modern society.

Keywords: art school, personality, Ukrainian culture, tradition, Kosiv ceramics.

Українська національна культура є однією із більш ніж двох тисяч національних культур, які існують у світі, має свою специфіку що робить її неповторною та унікальною. Важливою складовою, що формує її ідентичність та своєрідність, є етнічність, адже традиційна культура – це сума етнокультурних елементів, де відображені в згрупованому стані всі аспекти життєдіяльності етнічного утворення. Ця своєрідність виникає на основі впливу географічного чинника, особливостей історичного шляху народу, взаємодії з іншими етнокультурами.

Українська культура протягом тривалих періодів своєї історії розвивалася як народна. У ній велике місце займали фольклор, народні традиції, які додавали їй особливої чарівності й колориту. Особливо яскраво це виявилось в мистецтві – народних думках, піснях, танцях. Саме завдяки збереженню і продовженню традицій, корені яких сходять до культури Київської Русі, став можливим підйом української культури і в XVI – XVII ст., і культурне відродження в XIX ст. У той же час відчутні й негативні наслідки такого характеру розвитку української національної культури. Протягом тривалого часу багато талановитих людей, які народилися і виростили в Україні, потім покидали її, зв'язували своє подальше життя і творчість з російською, польською, іншими культурами [4].

У будь-якій національній культурі основоположною і базисною є народна культура. Потім на її основі поступово формуються професійні наука, література, мистецтво. Внаслідок труднощів історичного шляху України у вітчизняній традиції народна культура зіграла виключну роль. Протягом усього історичного шляху українське суспільство розвивалося значною мірою без повноцінної національної культурної еліти. Справжніми творцями і носіями культури продовжували залишатися народні майстри. Джерелом невичерпної творчої енергії, яка століттями живить Гуцульщину, були і залишаються народні майстри, педагоги та професійні художники, котрі створили творчу майстерню, зберегли її у важкі роки та піднесли до рівня одного з провідних регіональних закладів національного значення.

Характерною особливістю Косівської мистецької школи є добра методична та педагогічна база, фундамент яких складають традиції. На будь-якому з етапів розвитку — в період розвою чи занепаду, створення чи розквіту — в різних видах декоративно-прикладного мистецтва працювали митці-педагоги, котрі володіли багатим і різноманітним методичним інструментарієм, що передавався із покоління в покоління, збагачувався та видозмінювався. Надзвичайно актуальною є сьогодні проблема розвитку регіональної культури та мистецтва України, адже сьогодні художня культура — це культура виробництва мистецтва, його розповсюдження, пропаганди, сприймання, розуміння, насолоди мистецтвом, нарешті, культура естетичного виховання. Виникло і певне розуміння завдань художньої культури у суспільстві: духовний розвиток особистості, формування і задоволення її духовних потреб, збагачення її діяльності. Саме у сприянні

процесу, що наближає суспільство до цієї мети, вбачає сьогодні наука суть соціальної ефективності художньої культури. При цьому розрізняються ефект впливу мистецтва на особу, що виявляється в змінах її свідомості й поведінки, з одного боку, і ефект, зумовлений цими змінами й поширюваний на всі інші напрямки життя суспільства.

На шляху виявлення і пізнання ефективності художньої культури виникають серйозні теоретичні й практичні труднощі, пов'язані передусім з самою природою впливу мистецтва: воно опосередковане досить складними процесами розвитку духовного світу людини, участю в них значної кількості інших соціальних факторів і тому не завжди піддається точним оцінкам.

Тріада «мистецтво – суспільство – особистість» являє собою соціально-філософську, культурологічну та мистецтвознавчу проблему, яка включає в себе безліч аспектів. Наприклад, питання про те, яку роль відіграє особистість в культурі та мистецтві того або іншого історично конкретного суспільства, як узгоджуються інтереси особистості й суспільства, яке ставлення до людини існувало протягом даної епохи, яка роль особистості в культурному прогресі тощо.

Як відомо, особистість – це стійка система соціально значущих рис, які характеризують індивіда; вона є продуктом суспільного розвитку і включення індивідів у систему соціальних відносин шляхом предметної діяльності. Пояснюючи поняття «особистість» через поняття «людина», можна сказати, що особистість є людиною зі сформованим світоглядом (системою поглядів на світ), самосвідомістю і здатністю до творчої самореалізації через діяльність. Самосвідомість являє собою свідомість і оцінку людиною самої себе як суб'єкта практичної, пізнавальної, культурної діяльності, як особистості. На шляху самоусвідомлення як особистості людина обов'язково стикається з визначенням своєї «самості», окремоті, індивідуальності (що слід розуміти як одиничність, неповторність, винятковість) та спільності, подібності до інших [3].

Саме такими визначними особистостями регіональної мистецької школи, яка розвиває традиції народної культури та мистецтва Гуцульщини були провідні педагоги: М. Куриленко, В. Гуз, Г. Герасимович, Ф. Когут, В. Девдюк, М. Гулейчук, М. Фединський, В. Гавриш і М. Федірко, Є. Сагайдачний та інші, котрі сформували загальну методологічну платформу косівської школи, розробили та запропонували цікаві методику в різних напрямках мистецької творчості.

Історія розвитку відділу художньої кераміки Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, який нещодавно святкував свій 50 – річний ювілей, – яскраве підтвердження важливої місії митця-педагога, котрий є носієм традиції протягом століть. Косівська кераміка пройшла складний і тернистий шлях становлення, не одне покоління майстрів працювало над формотворенням та декоруванням гончарних виробів, і лише в першій половині XIX століття чітко утвердилися її традиції. За цей період

сформувалися певні методи передачі досвіду роботи від наставників до молодих майстрів. Від детального вивчення та повтору роботи вчителя до вироблення власного творчого шляху — такий класичний шлях навчання майстерності притаманний майже всім видам мистецтв. І лише одиницям, особливо обдарованим учням, вдається залишитися провідниками традиції, вартої дослідження та наслідування. Саме такий шлях розвитку пройшла школа косівської кераміки, яку 1959 року на професійному рівні відкрили у Косівському училищі прикладного мистецтва. Відділ художньої кераміки повинен був продовжити традиції та досягнення мистецької спадщини гончарства Гуцульщини, зокрема осередків Косова, Кутів та Пістиня, для чого була налагоджена співпраця з провідними майстрами кераміки, які працювали у керамічних цехах Косівського художньо-виробничого комбінату при Спілці художників України та артлі імені Т. Г. Шевченка (пізніше ВХО «Гуцульщина»). Першим викладачем роботи в матеріалі, композиції і технології кераміки став Геннадій Малявський. На старших курсах викладали пп. Дригалкін та Крижанівська. Знаковими постатями для відділу стали талановиті майстри косівської кераміки Михайло Кікоть, Василь Аронець і Ганна Хром'як. Кожен з них мав власні підходи та свою методику викладання фахових дисциплін, проте всі вони продовжували традиції закладені в основу школи.

Михайло Кікоть став навчальним майстром на відділі художньої кераміки 1961 року. З його приходом студенти, як і вчитель, надають перевагу створенню об'ємних пластичних композицій. Особливу увагу майстер приділяє просторовому розумінню пластики, знаходженню виражальних засобів у роботі над тематичними композиціями. Він виховав чималу когорту послідовників, які працюють в означеній галузі.

З 1964 року відділення очолює випускник факультету художньої кераміки Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Григорій Макарович Колос, який доповнив та розвинув художньо-композиційні та технологічні прийоми в об'ємній керамічній пластиці.

З 1966 року, відразу після закінчення відділу кераміки нашого училища, спочатку лаборантом, а потім навчальним майстром працює Василь Аронець. Учень та продовжувач традицій Михайла Кікотя, він чимало експериментував, шукаючи нові техніки та матеріали для об'ємної декоративної пластики. Діапазон його творчості широкий та виразний. Неперевершені вироби з кераміки у традиційній косівській декоративно-ужитковій манері, продумані та виражені пластичні композиції є зразком фахового володіння матеріалом, що слугує добрим прикладом для студентів відділу.

З 1974 року на відділ, після десятирічної роботи в керамічному цеху артлі імені Т. Шевченка, приходять викладати роботу в матеріалі Ганна Хром'як. Як зрілий майстер, вона зосереджує увагу студентів на удосконаленні навичок у

гончарній справі та ручному ліпленні. Звертаючись до традиційного розпису, майстриня розвинула його, створивши власну стилістику завдяки синтезу геометричної і рослинної орнаментики та формотворення керамічних виробів [2].

У цей же час на відділ кераміки приходить працювати його ж випускниця Анастасія Коб'юк, яка 1974 року закінчує Львівський інститут декоративно-прикладного мистецтва. Як викладач-методист, вона в постійному пошуку нових сучасних форм та методів роботи, розрахованих на індивідуальні творчі особливості кожного студента. Сьогодні на відділі працюють: кандидат мистецтвознавства М. М. Гринюк, викладачі: О. М. Чорний, І. М. Захарків, О. В. Кушнір — митці-педагоги, які своєю працею прагнуть піднести традиції косівської кераміки на вершини мистецької досконалості.

У європейських країнах існують закони, які регламентують діяльність системи освіти та науки, роботу засобів масової інформації, охорону культурної спадщини, охорону авторських прав як у сфері науково-технічної, так і художньої творчості. Законодавчо регламентується право окремої людини і груп людей на задоволення їх культурних потреб. Розвинені держави щорічно направляють значну частину коштів державного бюджету на фінансування освіти, науки, проектно-конструкторських досліджень, на підтримку державних установ культури (музеїв, театрів, архівів, бібліотек, сховищ кінофотоматеріалів, консерваторій, концертних залів), охорону і реставрацію пам'яток культури [4].

У ХХ ст. як ніколи раніше виявив себе величезний інноваційний потенціал культури, здатної докорінно змінювати життя людей. У першу чергу це пов'язано з науково-технічною культурою. За оцінкою фахівців, сучасний науково-технічний прогрес призводить до того, що кожні 5-6 років відбувається зміна поколінь техніки. Це означає, що відповідним чином повинні змінитися професійні знання і навички людей, їх спосіб життя, потреби. Разом з тим, з'ясувалася і величезна небезпека стихійного розвитку культури, використання досягнень людської творчості у вузькокорисливих інтересах, для створення нових інструментів і форм пригноблення людини. Тому одним з найважливіших завдань фахівців у галузі культури і мистецтва, зокрема мистецької освіти, широкою громадськості й керівників держави, є вироблення і проведення продуманої культурної політики, тобто політики в сфері культури та мистецтв, яка визначає цілі його розвитку, основні принципи, методи і засоби регулювання культурних процесів у сучасному суспільстві. Важливою ланкою тут є мистецька освіта, яка створює передумови успішного виконання цього загальнодержавного завдання.

Отже, розвиток регіональної художньої школи, котра базується на засадах всебічного вивчення та застосування традиції повинні отримати визнання і державну підтримку.

Література:

1. Кушнір О. Відділ художньої кераміки Косовського училища прикладного мистецтва у співпраці з майстрами косівської кераміки (II пол. ХХ ст.) / Олександра Кушнір // Науковий вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів, 2007. – Спецвипуск III. С. – 136.
2. 2. Лашук С.П. Словник основних понять і термінів етнології. Львів: інститут народознавства, 2008. – С. 226- 228.
3. 3. Павлюк С. П. Словник основних понять і термінів етнології / С. П. Павлюк. — Львів, 2008.
4. Эстетическое воспитание молодёжи / Под ред. О. В. Лармина. — М.: Издательство Московского университета, 1978.